

våbenpolitik 1979-1984 opdeler analysen i to perioder: fase 1 indtil regerings-skiftet i efteråret 1982 og fase 2 de følgende to år. Foruden INF-spørgsmålet gennemgås især partiets holdning til forslaget om Norden som atomvåbenfri zone og NATOs strategiske doktrin. Grundlaget for gennemgangen er et analyseskema og en dispositions-mæssig ramme opstillet ud fra forskellige danske og svenske forskeres analyser af partiadfærd. Desuden gives en kortere omtale af hovedtræk i Socialdemokratiets sikkerhedspolitik 1945-79. Forfatterens hovedkonklusion er, at Socialdemokratiets INF-politik – i modsætning til dets politik vedrørende Norden som atomvåbenfri zone – har været yderst reaktiv i forhold til den generelle internationale baggrund. Der kan ikke peges på en enkelt faktor som den vigtigste til forklaring af den stedfundne udvikling i Socialdemokratiets politik. Set i forhold til partiets traditionelle NATO-politik er der heller ikke tale om en kovending, idet Socialdemokratiets altid har hørt til 'duerne' (Voetmann bruger ikke dette ord, men det er det, han mener) blandt tilhængerne af dansk NATO-medlemskab.

Gennemgangen virker alt i alt rimelig og konklusionerne stort set holdbare. Det er dog klart, at der stadig må være mange huller i klarlægningen af årsagssammenhænge og motiver, og forfatteren udviser som regel klog forsigtighed med at drage skarpe konklusioner. Samtidig indeholder bogen imidlertid et par misforståelser. F.eks. siges (s. 27), at det må være en logisk følge af tilslutningen til begrebet »nordisk balance«, at man tilslutter sig tanken om en nordisk atomvåbenfri zone – det modsatte må vel være tilfældet. En anden mindre fejl er, at begreberne »kollektiv sikkerhed« og »fælles sikkerhed« tilsyneladende gøres identiske (side 35). Trods småfejl er bogen en

anbefalelsesværdig og nøgtern gennemgang af et yderst omstridt emne.

Erik Beukel

Peter Birkelund og Henrik Dethlefsen: *Faldskærmsfolk. SOEs arbejde i Danmark 1941-45*. (Årsskrift for Frihedsmuseets Venner, 1986). 145 s., 45.00 kr.

Charles Cruickshank: *SOE in Scandinavia*. (Oxford University Press, 1986). 292 s.

Hovedværkerne om den britiske faldskærmsorganisation SOEs virksomhed i Danmark under besættelsen har hidtil været Jørgen Hæstrups »Kontakt med England« (1954) og »Hemmelig Alliance I-II« (1959) – og det er de stadig, trods fremkomsten af to nye bøger om emnet.

Den ene – Peter Birkelund og Henrik Dethlefsens »Faldskærmsfolk« – giver sig heller ikke ud for at være en udtømmende eller reviderende fremstilling. Den har et andet sigte. Mens Hæstrup brugte faldskærmsfolkene som fremmedførere rundt til de første besættelsesårs spredte modstandsgrupper, handler den nye bog primært om dem selv, de ialt 53 britisk-trænede agenter, der i årene 1941-45 blev sendt til Danmark. Kildegrundlaget er i hovedsagen Hæstrups indsamlinger af arkiver og beretninger, omend suppleret med 18 nye interviewberetninger med aktører, som i hovedsagen allerede 30 år tidligere havde stillet deres dengang sikrere erindringer til Hæstrups rådighed. Væsentligt nyt vil man derfor ikke finde. Bogen må karakteriseres som en samling mere udførlige biografier af faldskærmsfolkene.

Som sådan må den dog også hilses velkommen, især da der virkelig er tale om en sober og velafbalanceret behandling af emnet, prisværdigt fri for

de mytiske, følelseladede vurderinger, der skæmmer så meget af den litteraturstrøm, 40-års jubilæet har været ophav til. At f.eks. de første faldskærmsfolks indsats var problematisk, siges – som hos Hæstrup – i skånsomme vendinger og med fremhævelse af de vanskelige vilkår, de arbejdede under. Det er sikkert også korrekt, at forfatterne rejser spørgsmålet om, hvem der egentlig stod med ansvaret for de omfattende optrevlinger af modstandsgrupper, der fulgte i kølvandet på arrestationer af centralt placerede faldskærmsfolk. Lå det alene hos ham, der rykkede ud med sin viden under tysk forhør, eller deltes det ikke af dem, der naivt forlod sig på, at det ville være muligt for ret mange at holde tæt under tortur eller blot udsigt hertil?

Man kan altid efterlyse emner, som burde have fundet plads i en oversigt som den foreliggende. Navnlig arten og betydningen af det telegramstof, hvis formidling var en hovedopgave for SOE-folkene, kunne der nok være ofret et par sider på. Men alt i alt er bogen en letlæst og indsigtfuld præsentation af emnet.

Den britiske historiker Charles Cruickshanks »SOE in Scandinavia« er af en helt anden karakter. Store forventninger har været knyttet til dens fremkomst, for Cruickshank er den første, der har kunnet benytte de SOE-arkiver, som Hæstrup og andre danske forskere forgæves har søgt adgang til. Den betegnes da også på omslaget som »The Official History«.

Lad det også straks være sagt, at bogen rummer noget nyt. I de kapitler, der handler om Danmark, blotlægges især en række interne britiske overvejelser, som ikke præcist fremgår af det materiale, der i sin tid er nået til Danmark eller Stockholm og således indgået i Hæstrups kildegrundlag. Det er iøvrigt bogens største dyd, at den på ingen

måde søger at dække over uenigheder og stridigheder i SOEs ledelse – og skønt det ikke fremgår, hvilke restriktioner der eventuelt har været knyttet til arkivadgangen, tyder dette på, at de ikke har været synderligt stramme. I samme retning peger den udstrakte navngivning af ellers næppe kendte agenter, navnlig i Sverige.

Så meget mere bliver det forfatterens ansvar, at resultatet rentud er skuffende. Han har ikke gjort sig klart, at han uden kendskab til skandinaviske sprog ikke magtede at skrive en dækkende fremstilling af SOEs virksomhed i de nordiske lande, og at han følgelig burde have formet sin fremstilling som et supplement, der gjorde SOE-arkivets indhold tilgængeligt for andre. Som bogen er skrevet, er det særdeles vanskeligt, ofte umuligt at bruge den på den måde.

For det første mangler der notehenviisninger til alt SOE-materiale. Måske dette har været et adgangsvilkår; men selv i så fald kunne han være nået langt ved præcist at angive sine øvrige kilder, og desværre er henvisninger til både litteratur og alment tilgængelige arkiver få og tilfældige.

For det andet er fremstillingsformen upræcis, og der mangler fremfor alt dateringer. F.eks. refereres nogle ingenlunde uinteressante dokumenter, som rummer britiske overvejelser omkring sabotagespørgsmålet og ønskeligheden af at skåne den danske regering fra sommeren 1943. Deres betydning for sabotagebølgen i august står og falder med, om de er skrevet før denne; men det kan man kun gætte på.

Endelig for det tredje skæmmes fremstillingen på så mange kontrollable punkter af simple fejl, at arbejdet må opfattes som sjusket. Forhåbentlig har forfatteren behandlet sin eksklusive viden mere omhyggeligt; men ...

Værst er fremstillingen af danske for-

hold før august 1943, mens den efter dette tidspunkt har støttet sig på den engelske udgave af »Hemmelig Alliance« og til en samtale med Ole Lippmann. Rimeligvis gennem den sidstnævnte har forfatteren også det anden-hånds kendskab til Trommers bog om jernbanesabotagen, der kan spores i fremstillingen af dette emne. Således har de sidste kapitler fået rimelige proportioner, men rummer til gengæld lidt nyt.

At udnytte denne bog som kilde vil kræve en indgående analyse. Mest interessant af det indhold, der umiddelbart fremgår, er nok dens vidnesbyrd om, at SOEs vurdering af Hammers og Rottbøll-holdets indsats i 1942 var yderligt negativ, at man til gengæld var særdeles velunderrettet om dansk og tysk politis efterforskninger – rimeligvis gennem Roland Olsen – og at man måske derfor i samme periode skulle helt op på topplan, før man i SOE forkastede Hærens Efterretningstjenestes forslag om at prioritere P-planen over sabotagen. Igen havde det været særdeles ønskeligt, om man følte sig mere overbevist om, at forfatteren havde forstået de afgørende nuancer i, hvad de enkelte instanser mente at tage stilling til.

Tilbage står stadig spørgsmålet om, hvad det bevarede SOE-arkiv i virkeligheden er for noget. Herom tier forfatteren helt. Vi ved, at der længe har eksisteret en intern rapport »SOE's Danish Sections History« bygget på arkivalier (Kirchhoff: »Augustoprøret III s. 202f.), som det må have været nærliggende for forfatteren at bruge; men der er også spredt anekdotestof og uvæsentlige detaljer, der snarere tyder på, at i det mindste dele af den daglige korrespondance endnu er bevaret.

Vi kan altså måske stadig se frem til en egentlig historisk behandling af dette vigtige kildemateriale.

Henning Poulsen

EF-modstanden 1972-1986. Bidrag til et stykke Danmarkshistorie. Festskrift til Poul Overgaard Nielsen. (Forlaget Hedeskov, 1986). 120 s., 145,00 kr.

Dette lille festskrift er ment som en markering af Poul Overgaard Niensens retræte som Folkebevægelsens »grand old man« gennem 15 år. Det består af 16 korte artikler, hvoraf næsten halvdel omhandler folkeafstemningen i 1972 om for eller imod dansk indtræden i EF.

Ebbe Kløvedal Reich omtaler »en folkebevægelse, som er uden sidestykke i vores parlamentariske historie« (s. 33), hvilket givetvis er rigtigt og kan begrunde, at nær sagt ethvert bidrag om Folkebevægelsen må hilses velkommen, hvis det forøger vores viden om begivenhederne i 1972 og i årene siden som medlem af EF.

Imidlertid er de fleste bidrag skrevet af prominente EF-modstandere, Folkebevægelsens ledere og medlemmer af Europa-Parlamentet. De skriver om sig selv og hinanden. De er taberne fra 1972-afstemningen, som forklarer og fortolker deres nederlag dengang og deres sejr ved EF-valgene i 1979 og 1984. Også udfaldet af den besynderlige 1986-folkeafstemning (om EF-pakken) bruges til at begrunde og retfærdiggøre Folkebevægelsens fortsatte kamp mod fjenden: EF-unionen som den store altfortærende og overbureaukratiske satan med tysk accent, der opsluger lille Dane Dynevang.

Der er ikke skrevet meget om Folkebevægelsens 15 årige historie, hvorfor nærværende festskrift må siges at være et godt initiativ. Blot skal man ikke gribe efter dette »Bidrag til et stykke Danmarks-historie« i den tro her at finde en historisk-videnskabelig afdækning af EF-modstanden 1972-1986. Dertil er de fleste bidragydere for enga-